

Xây dựng công thức thực nghiệm dự tính xói cục bộ trụ cầu dạng phức hợp

■ TS. NGUYỄN ĐĂNG PHÓNG^(*); ThS. HOÀNG THỊ MINH HẢI

Trường Đại học Giao thông vận tải

Email: ^(*)ndphong@utc.edu.vn

TÓM TẮT: Bài báo trình bày kết quả nghiên cứu mô hình xói cục bộ trụ cầu dạng phức hợp (gồm thân trụ, bệ cọc và nhóm cọc) của tác giả. Từ kết quả của nghiên cứu và sự kế thừa kết quả nghiên cứu của một số tác giả khác, tác giả kiến nghị công thức dự tính xói cục bộ trụ cầu phức hợp.

Để kiểm nghiệm công thức kiến nghị, tác giả đã sử dụng kết quả đo xói cục bộ trụ thực tế của cầu Vĩnh Tuy và cầu Thanh Trì năm 2011, kết quả cho thấy: Sai số giữa công thức kiến nghị với kết quả xói thực tế trụ số 22 cầu Vĩnh Tuy và và trụ số 24 cầu Thanh Trì lần lượt là 8,15% và 10,71%.

Như vậy, công thức kiến nghị phù hợp với kết quả thí nghiệm trong phòng và tương đối phù hợp với số liệu đo xói thực tế trụ số 22 cầu Vĩnh Tuy và trụ số 24 cầu Thanh Trì.

Tuy nhiên, đây chỉ là kết quả ban đầu của nghiên cứu, để áp dụng công thức này trong tính toán thủy văn thủy lực công trình giao thông cần tiếp tục nghiên cứu trong điều kiện sông và trụ cầu thực tế hoặc trong các mô hình thí nghiệm lớn hơn.

TỪ KHÓA: Trụ cầu dạng phức hợp, thân trụ, bệ cọc, nhóm cọc, xói cục bộ, chiều sâu hố xói.

ABSTRACT: The results of research on the local scour model of complex bridge piers (containing pier column, pile cap, and pile group) are presented in this article. Inheriting the work of many other authors, this study proposes an experimental formula for predicting the local scour depth at complex bridge piers.

The recommended formula has been verified by comparing its predicted scour depths to those actually recorded in 2011 on the Vinh Tuy and Thanh Trì Bridges. At Vinh Tuy Pier 22 and Thanh Trì Pier 24, the findings indicated that there is an inaccuracy of 8.15% and 10.71%, respectively, between the predicted and observed scour depths. Pier 22 of the Vinh Tuy Bridge and Pier 24 of the Thanh Trì Bridge both provide scour data that is generally compatible with the proposed formula. But this is only the beginning of our investigation.

Additional study in actual settings or larger experimental models is required before this method may be used in hydrological and hydraulic calculations for transportation works.

KEYWORDS: Complex bridge piers, column, pile cap, pile group, local scour, scour depth.

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Yêu cầu về mặt kinh tế, kỹ thuật, kết cấu, các công trình cầu thường được thiết kế trụ cầu dạng hình học phức tạp. Dạng phổ biến nhất của trụ cầu là thân trụ đặt trên bệ cọc và dưới bệ là hệ thống nhóm cọc (Hình 1.1). Nghiên cứu về xói cục bộ trụ cầu phức tạp được nghiên cứu nhiều trong những năm gần đây.

Các nghiên cứu tiêu biểu về xói cục bộ trụ cầu phức tạp hiện nay phải kể đến là nghiên cứu của Coleman (2005) [1], của Sheppard và Renna (2005 và 2010) [2, 3], của E.V. Richardson và S.R. Davis [4]... Theo nghiên cứu của Coleman, chiều sâu hố xói trụ cầu phức tạp là chiều sâu xói của một trụ cầu tương đương, không phân biệt các thành phần của trụ cầu. Theo nghiên cứu của Richardson, chiều sâu hố xói là cộng tác dụng chiều sâu hố xói của các bộ phận trụ cầu, chiều sâu hố xói của bộ phận phía trên là tiền đề cho việc tính chiều sâu hố xói của bộ phận phía dưới. Còn theo nghiên cứu của Sheppard, chiều sâu hố xói trụ cầu bệ cao là chiều sâu hố xói của một trụ cầu đặc có đường kính bằng tổng của đường kính tương đương các bộ phận trụ cầu. Quy trình tính xói của Liên bang Nga CP 32 - 102 - 95 (1996) [5] cũng đề cập đến xói cục bộ của các trụ cầu dạng phức hợp. Theo tiêu chuẩn này, trụ cầu phức hợp tính như trụ cầu đơn giản nhưng thay bề rộng trụ cầu bằng thông số xét đến hình dạng kích thước các bộ phận của trụ cầu. Ngoài các nghiên cứu điển hình trên còn nhiều nghiên cứu về các trường hợp riêng của xói cục bộ trụ cầu phức hợp [6-13].

Ở Việt Nam, nghiên cứu về xói cục bộ trụ cầu phức hợp mới được đề cập từ những năm gần đây như nghiên cứu của Trần Đình Nghiên (2013) [14] về riêng nhóm cọc của trụ cầu phức hợp. Nghiên cứu của Nguyễn Đăng Phóng [15-18] về xói cục bộ của toàn bộ trụ cầu phức hợp và ảnh hưởng của riêng các thành phần trụ cầu phức hợp đến xói cục bộ trong trường hợp xói nước trong, địa chất đáy đồng nhất.

Tuy có nhiều nghiên cứu về xói cục bộ trụ cầu nói chung và xói cục bộ trụ cầu phức hợp nói riêng, nhưng việc tính xói cho loại trụ này chưa phản ánh được cơ chế dòng chảy và bùn cát tác động vào trụ và hệ thống cọc. Do đó, kết quả tính của các phương pháp còn sai khác nhau và sai khác với số liệu đo xói thực tế ở các cầu đang khai thác. Xuất phát từ thực tế trên, tác giả chọn hướng nghiên cứu xói cục bộ ở trụ cầu dạng phức hợp với mong muốn làm sáng tỏ một phần các yếu tố ảnh hưởng đến xói cục bộ trụ cầu phức hợp.

2. CÁC YẾU TỐ ẢNH HƯỞNG ĐẾN XÓI CỤC BỘ TRỤ CẦU PHỨC HỢP

Các nghiên cứu [1-4] chỉ ra xói cục bộ trụ cầu phức hợp chịu ảnh hưởng của nhiều yếu tố như kích thước trụ cầu, dòng chảy lũ, địa chất đáy sông... Lý thuyết P-Buckingham cho ta quan hệ giữa chiều sâu xói cục bộ tại trụ cầu h_c và các thông số phụ thuộc:

$$h_c = f \left[(b_e, b_{pc}, L_u, L_f, T, D, S, n, m, Sh, \alpha); (\rho, \nu, V, h, g, t); (d_{50}, \sigma_g, \rho_s, V_c) \right] \quad (1)$$

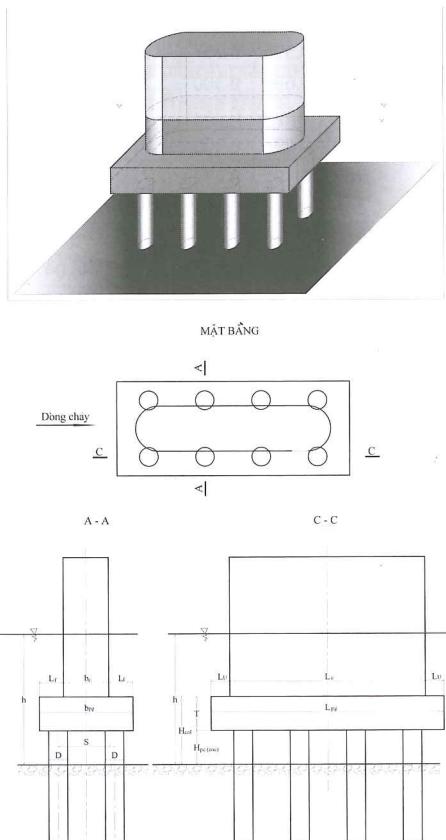
Trong đó:

$(b_e, b_{pc}, b_{pg}, L_u, L_f, T, D, S, n, m, Sh, \alpha)$ - Nhóm thông số kích thước trụ cầu;

b_e - Bề rộng thân trụ;

b_{pc} - Bề rộng bệ cọc;

b_{pg} - Bề rộng bó đặc của nhóm cọc ($b_{pg} = n.D$);

Hình 2.1: Mô hình trụ cầu phức hợp

D - Đường kính cọc;

L_u, L_f - Khoảng cách từ mép bệ cọc đến mép thân trụ theo hướng dọc và ngang trụ;

T - Chiều dày bệ cọc;

S - Khoảng cách giữa các tim cọc;

n, m - Số cột và số dây của cọc;

Sh - Hệ số hình dạng trụ;

a - Hướng dòng chảy và hướng tim trụ;

$(\rho_w, \nu, V, h, g, t)$ - Nhóm thông số dòng chảy lũ;

r_w - Khối lượng riêng của nước;

n - Độ nhớt động học của nước;

V - Lưu tốc trước trụ;

h - Độ sâu trước trụ;

g - Gia tốc trọng trường;

t - Thời gian lũ;

$(d_{50}, \sigma_g, \rho_s, V_c)$ - Nhóm thông số bùn cát đáy sông;

d_{50} - Đường kính hạt có lượng lọt sàng 50%;

$\sigma_g = \sqrt{d_{50}/d_{10}}$ - Hệ số đồng đều của hạt cát;

r_s - Mật độ bùn cát đáy;

V_c - Lưu tốc giới hạn của vật liệu đáy sông.

Từ biểu thức (1), tổ hợp các yếu tố theo các thông số không thứ nguyên thường dùng trong tính toán thủy lực, thủy văn được biểu thức dạng không thứ nguyên của chiều sâu hổ xói cục bộ trụ cầu với dòng chảy trước trụ:

$$\frac{h_c}{h} = f \left[\left(\frac{V}{V_c}, \frac{b_e}{h}, \frac{b_{pc}}{h}, \frac{b_{pg}}{h}, \frac{\gamma}{h} \right); (\sigma_g) \left(\frac{V}{D}, Sh, \alpha \right); \left(\frac{T}{b_e}, \frac{S}{D}, \frac{L_u}{b_e}, \frac{L_f}{b_e} \right) \right] \quad (2)$$

Do xói cục bộ trụ cầu là một vấn đề phức tạp, liên quan đến nhiều lĩnh vực như vận tải đường sông, chế độ bùn cát, chế độ dòng chảy, quy hoạch phát triển giao thông, cấu tạo móng, trụ cầu..., vì vậy phạm vi của nghiên cứu này giới hạn như sau:

- Đoạn sông tính toán là đoạn sông thẳng, tương đối đều, ổn định, đáy sông bằng phẳng, bề rộng sông rất lớn so với chiều sâu. Khi đó, các đặc trưng chủ yếu của sông là chiều sâu dòng chảy, lưu lượng, lưu tốc trung bình mặt cắt, lưu tốc không xói của vật liệu đáy sông.

- Vật liệu ở đáy lòng sông là cát hạt mịn có kích thước tương đối đồng nhất. Khi đó, dùng đường kính hạt trung bình để tính toán.

- Trụ cầu có thân trụ dạng hình chữ nhật mũi trụ dạng nửa tròn, bệ trụ dạng hình chữ nhật ở trên bề mặt đáy sông (lộ ra trong dòng chảy) và nhóm cọc dạng tròn lộ một phần trong dòng chảy (Hình 2.1).

Sau khi loại bỏ các thành phần không hoặc ít liên quan do giới hạn nghiên cứu như trên, công thức (2) có dạng đơn giản hơn:

$$\frac{h_c}{h} = f \left[\left(\frac{V}{V_c}, \frac{b_e}{h}, \frac{b_p}{h}, \frac{b_{pg}}{h}, \frac{\gamma}{h} \right); \left(\frac{T}{b_e}, \frac{S}{D}, \frac{L_u}{b_e}, \frac{L_f}{b_e} \right) \right] \quad (3)$$

3. THÍ NGHIỆM XÁC ĐỊNH CÁC YẾU TỐ CỦA CÔNG THỨC TÍNH

Để chuyển phương trình tổng quát (3) về dạng phương trình giải tích, nghiên cứu đã tiến hành thí nghiệm trong phòng và thu thập số liệu thí nghiệm của các nghiên cứu tương tự khác. Từ các số liệu thí nghiệm và số liệu thu thập được sẽ kiến nghị công thức giải tích để tính xói cục bộ trụ cầu phức hợp.

Thí nghiệm về trường dòng chảy và xói tại trụ cầu phức hợp được làm tại Phòng Thí nghiệm Thủy lực tổng hợp

